

JUGAR, SUGGERIR, SEDUIR... I UNA MICA DE MÀGIA

GUILLEM-JORDI GRAELLS

en conversa amb

ANNA LIZARAN

i EMMA VILARASAU

Una tarda d'inici de tardor, tres hores abans de la funció, passat el tràngol de l'estrena, ens trobem a la sala de premsa, al costat mateix de la sala on representen diàriament *Un matrimoni de Boston*, de David Mamet, amb totes les

localitats exhaurides des de pocs dies després de començar les representacions. Anna Lizaran, actriu fundadora del Lliure el 1976 i presència constant i emblemàtica en aquestes quasi tres dècades, i Emma Vilarasau, que des de

1983 hi ha tingut també una presència regular. Ambdues membres del Patronat de la Fundació Teatre Lliure-Teatre Públic de Barcelona, avui feliçment retrobades entre elles i amb casa seva en aquest espectacle dirigit per Josep Maria Mestres i en el qual també intervé una actriu més recent, Marta Marco. Aquesta tarda, les dues estan animades, riuen per no res, els traspua satisfacció i felicitat teatral per tots els porus, i això, és clar, s'encomana: a la resta de l'equip que l'ha creat, als tècnics d'atenció al públic i de sala que serveixen les funcions, al públic... S'ha produït un d'aquests desitjats moments màgics, quan el teatre recupera algun dels seus sentits més autèntics. Potser ni l'obra, ni l'espectacle, ni la interpretació revolucionaran res – ni ho pretenen! – però s'ha arribat molt enllà en aquell objectiu tan ambiciós: aconseguir el plaer de l'espectador. Elles parlen, l'entrevistador gairebé no cal ni que les empenyi...

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- Ara feia temps que no coincidíeu en un muntatge, oi?

ANNA LIZARAN.- Des de *Roberto Zucco*.

EMMA VILARASAU.- I en el *Zucco* ni tan sols teníem una escena juntes. Tot el contacte era trobar-nos en el vestuari.

ANNA LIZARAN.- En aquell camerino tan gran, tots junts, barrejats...

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- I la primera cosa que havíeu fet juntes?

EMMA VILARASAU.- *Al vostre gust*, perquè jo vaig entrar al Lliure amb *L'hèroe*...

ANNA LIZARAN.- On jo no hi era.

EMMA VILARASAU.- Després *Al vostre gust*, després *Els fills del sol* i *La flauta màgica*...

ANNA LIZARAN.- On jo tampoc no hi era. Com és que ens vam fer tan amigues si vam coincidir tan poc?

EMMA VILARASAU.- N'hi va haver moltes més: *Un dels últims vespres de Carnaval*, *Lorenzaccio*, *La bona persona del Sezuan*, *Les noces de Fígaro*... i abans *El 30 d'abril*, que vaig fer una substitució en la reposició... i *Dansa d'agost!*

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- Us heu retrobat fent teatre en una sala amb el públic al voltant. Quant de temps feia que no teníeu el públic tan a prop? Com us hi trobeu?

ANNA LIZARAN.- Jo, des de *L'hort dels cirerers*.

EMMA VILARASAU.- Molt bé, és molt agradable tenir la gent tant a la vora. Jo venia de *Les tres germanes* a la Sala Gran del TNC, amb el públic tan lluny que de vegades et preguntaves, "però, avui, hi eren?". És com si tot tornés a agafar sentit, tan directe, amb el públic incidint tant en l'obra, això només passa en un espai petit. Ni en el Romea, que per a mi és un teatre deliciós, no hi ha aquesta relació.

ANNA LIZARAN.- Jo venia de fer unes quantes obres per fora, fins i tot la que vaig fer aquí amb la Portaceli era a la italiana, i tenia un cert respecte per aquesta proximitat, tot i que en tingués el cul pelat de fer-ho a Gràcia. Però de seguida... com a casa.

EMMA VILARASAU.- També depèn del tipus d'obra, aquesta ho admet, la gent no et distreu, i si et distreu és igual. En un drama, que has d'estar molt concentrat, si veus l'actor al davant i a darrere hi seu el públic, això et pot descol·locar, però en aquesta va bé, pots jugar amb ells.

ANNA LIZARAN.- A més el públic et dona molt. L'altre dia, quan arriba la nòvia, que no es veu mai, jo dubto: que sí, que no, al final em giro al públic i els dic: "és que no sé si sóc a casa", i una dona gran va i em diu: "sí, dona, sí". Jo li vaig dir: "home!", i ella: "sí, sí, au vinga, vés!"

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- Els doneu permís per intervenir-hi en saludar-los i establir la complicitat, tot just començar.

EMMA VILARASAU.- Vaig fer *L'habitació del nen* a Gràcia, però era diferent, no era a quatre bandes, l'obra era molt dura i la gent estava garratibada i acoïllonada. Això és una comèdia, i de cop i volta tot torna a agafar sentit. És que el teatre ha de ser això. No sempre comèdia, però sí que hi ha d'haver aquesta comunió; si no hi és entre els uns i els altres, quina mena de sentit té? A *Les tres germanes*, veus que es fan enrere a la butaca i es posen a escoltar, i penses: no és això, el teatre no hauria de ser això, l'espectador s'hi hauria de sentir més implicat...

ANNA LIZARAN.- Implicat sense que vulgui dir fer-lo participar, això els espanta. De vegades vaig a fer un petó a un espectador quan entro en escena, i noto el rebuig. També hi ha el que s'hi abona: "Ai, que bé, sí, fes-me un petó". Si trobo això i el del costat igual, penso: avui anirà bé. Quan trobes tímida i silenci absolut, et dius: ai mare, que patirem, avui. Però en general és una meravella, t'estimula. Jo estic molt cansada de fer teatre, ho dic i ho repeteixo, i ho dic sincerament. Però és que estic cansada de mi. "Ara faré això; ai no!, que ja ho he fet".

EMMA VILARASAU.- Assajant ens moríem

de riure perquè ella mateixa s'ho feia tot, "ai, això no, que ja ho feia a *La bella Helena*; això tampoc, ja ho havia fet no sé on..."

ANNA LIZARAN.- Sí, estic cansada de mi. M'estic dient sempre "Callaaaa!" Però amb aquesta obra, el fet de retrobar l'Emma, la sort d'haver trobat la Marta, tot plegat passes l'hora i mitja que és una delícia. Evidentment hi ha una mica de *track*, l'estar en capella quan surts de casa, la veu, l'esquena, ja sóc una dona gran...

EMMA VILARASAU.- Aquest muntatge és per anar a jugar amb l'altre. Retrobes el sentit del teatre, que en molts espectacles sovint es perd. No pots jugar amb l'altre perquè no hi és, o només fa veure que hi és... no tots els actors et permeten jugar així. I aquest és un joc, tal com ho hem establert amb el Josep Maria, de dintre i de fora del teatre, de l'Anna i de l'Emma, i dels dos personatges, és una disfruitada. De vegades estàs a escena amb un actor i notes que fas el paper, però no estàs jugant. Costa trobar un director que t'ho proporcionï i uns actors que hi siguin. I en obres corals pitjor, aquí al cap i a la fi només som tres...

ANNA LIZARAN.- Sí, han parlat molt de dues actrius, però en el segon acte les intervencions de la Marta són fonamentals, no saps la marxa que ens dona... Cada vegada més el públic es queda amb el seu personatge. Potser algú pensa, 'ai l'Anna com es deu sentir!' I és el contrari, em sento orgullosa quan veig que els surt bé. Per exemple, ahir que aquell tros "Potser vénen cap aquí" el vas dir com mai, Emma, m'agradava sentir-ho! Tot això m'estimula. És més,

si algun dia noto que el públic no hi és, ho faig per elles... És el misteri del teatre, no saps per què hi ha dies que els espectadors es "troben" entre ells, perquè és impossible que s'hagin posat d'acord, és una cosa que s'encomana. És la grandesa del teatre, que totes les coses que et surten per la pell, pels ulls, per la boca, s'encomanen. Si tu et tenses, el públic també es tensa. A mi em va agradar molt una crítica... perquè primer deien que si hi hauria un duel entre les dues actrius i tot això que fa tanta ràbia...

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- Això és que no us coneixen gens. Ja es podia suposar que aquest muntatge seria el menys "batalla de reines" del món.

ANNA LIZARAN.- Una crítica va dir que més aviat era un complot entre les actrius.

EMMA VILARASAU.- També algú em va dir que feia temps que no veia uns actors tan còmplices de l'autor. I penses: que bé!, perquè sovint els directors i els actors traeixen l'obra, i aquí, em deien, l'heu fet créixer, entre l'autor, el director i vosaltres tres... Ai, canviem de tema, que només ens tirem floretes.

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- Vaig llegir unes declaracions d'Isabelle Huppert, que hem tingut la temporada passada al teatre. Li preguntaven quines diferències trobava entre la interpretació en el teatre i el cinema o la televisió. I ella deia que cap ni una, o només una, que en teatre has de parlar més fort. Vosaltres a més de teatre també heu fet força televisió i cinema darrerament...

EMMA VILARASAU.- Jo penso que sí que n'hi ha, però la base és la mateixa, les emocions surten del mateix lloc. En el teatre t'has d'expressar més amb tot el

cos per arribar. Potser en aquesta sala no cal, però en un teatre normal, per arribar a l'última fila tota tu has de ser més expressiva. En cinema moltes vegades amb els ulls n'hi ha ben bé prou. A mi em costava molt al principi, quan treballes davant una càmera tot ha de ser molt petit, molt mínim, perquè si no et menges la càmera, i et van dient "menys, menys, menys", i tu penses "però si no faig res!", i ells "menys, menys". No sé si era l'Aranda que deia que el cinema és tenir-ho dintre però no voler-ho ensenyar. En la forma és diferent, però el fons d'on surt tot és el mateix. El mètode que treballis per buscar la vida dintre és sempre igual. Aquí pots fer un primer pla en directe per al públic, però només te'l veu una tercera part, per la disposició envoltant de l'espai.

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- Però el mecanisme interpretatiu, entre el trossejament del cinema o la televisió i la continuïtat en el teatre...

ANNA LIZARAN.- Tot té el seu problema. En aquesta obra és molt difícil rectificar al mig, depèn molt de com arrenquem. Es pot arreglar al segon acte, però no abans.

EMMA VILARASAU.- És un altre sistema, en el cinema t'has de posar en marxa de sobte i durant potser com a molt un minut, que és el que dura la seqüència. Però si en cinema assages abans, saps d'on vénis i on vas. I a més té una cosa fantàstica, ho fas dues o tres vegades i ja està. S'ha acabat, ja està fet, ha quedat. Depèn del director, és clar... I els primers cops que ho intentes t'estàs sorprenent tu mateixa, estàs descobrint, ho has assajat només una o dues

vegades, no t'ho saps gaire i tot plegat és molt viu. Després, si ho repeteixes vint vegades, ja és una altra cosa...

ANNA LIZARAN.- Jo en una TVmovie, *Des del balcó*, que feia d'una dona de 100 anys, podia fer-ho molt teatral però veia que podia ser perillós. Aleshores, per estimular-me ho dedicava als tècnics, volia captar-los. Era posar-te el repte: "Ara vull que tots parin de fer el que fan i estiguin per mi".

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- **Més difícil deu ser trobar els estímuls en una obra que fas moltíssimes vegades, com *Les noces de Figaro*. Els estímuls per no mecanitzar... no sé si en això us ajuda més el públic o els companys.**

ANNA LIZARAN.- Els companys.

EMMA VILARASAU.- (*Gairebé alhora.*) Els companys. I tant! Sobretot quan tot-hom busca el mateix. Perquè si tens al davant un actor mecànic, que saps que tant és el que facis perquè ell tira... En canvi, si és un que si tu li canvies una mica, ell també canvia, s'estableix allò que dèiem abans, i torna a ser una cosa viva.

ANNA LIZARAN.- Jo moltes vegades quan faig una funció – de vegades, no sempre –, penso que és l'única oportunitat que tinc. No penso que l'endemà la tornaré a fer, penso que és l'única ocasió que tinc d'ensenyar allò que faig. En definitiva és veritat, mai no ho tornaré a fer igual. El que no faci avui ja no ho podré tornar a fer més. Potser és molt ximple...

EMMA VILARASAU.- De vegades hi ha obres que no has arribat bé a l'estrena, o fins i tot si hi has arribat, penses: avui podria fer això o treballar allò, provar més cap aquí, cap allà, potser si al personatge li

dónes un matís així o aixà... Ho proves i després dius: millor que no ho torni a fer mai, no era això... Jo sempre vaig provant coses diferents, és que si no és molt avorrit... A més, és impossible que et surti igual cada dia, tens un estat d'ànim diferent, i així surten coses imprevistes. Si no has dormit, si vas cansada...

ANNA LIZARAN.- O estàs creuat, o tens mal d'estómac, o una mica de mal de cap, o plou a fora, sensacions...

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- **O us passen coses... Sembla que us n'estan passant moltes, amb les befes...**

ANNA LIZARAN.- Ara no tant, vam començar fatal. Encara ens agafa el telele en un moment donat. Ahir va ser en un altre moment. Saps què passa? En aquesta mena d'obres has de sortir molt relaxada, encara que en realitat el relaxament no existeix. Has d'anar com solta i oberta a tot, perquè en una obra dramàtica pots aprofitar si estàs de mal humor, però aquí te l'has de treure de sobre, si en tens. I en anar tan relaxat estàs obert a tantes coses que qualsevol cosa, un petit parpelleig d'ella, per exemple, ens agafa i no ens podem aguantar i, com que no tens on amagar-te... El públic acaba aplaudint, per sort.

EMMA VILARASAU.- Jo em pensava que tu aguantaves més. Jo sé que no aguanto gens...

ANNA LIZARAN.- Però si ens va la mar de bé! Si ens agafa, faig cara d'esverada i de por, i a ella encara li agafen més ganes de riure.

EMMA VILARASAU.- És que la conec molt, i si canvia res, la mirada, si fa una ganxota perquè el públic està passiu o no li han enganxat una rèplica, i aixeca una cella, és que ja està.

ANNA LIZARAN.- Jo si alguna vegada m'he equivocat de text, quan arribo a lloc li dic...

EMMA VILARASAU.- I m'ho diu en veu alta, a to! "Ai!, era ara, oi, que t'havia de dir allò?"

ANNA LIZARAN.- És que amb una obra com aquesta has d'anar així.

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- **Amb la complicitat que heu creat amb el públic d'entrada deu ser de les poques vegades que podeu integrar aquests accidents.**

ANNA LIZARAN.- Sí, és una mica com a *La bella Helena*, que passaven moltes coses i les integràvem.

EMMA VILARASAU.- A la que ella surt en escena ja s'entra en la convenció que és una actriu que està fent un paper i que tots estem fent comèdia. I aleshores reconeixen a les persones que hi ha al darrere, que és a qui se li escapa el riure. És un gran joc de teatre, com que hi ha aquesta complicitat d'entrada, el públic ens ho accepta.

ANNA LIZARAN.- A mi quan em pregunten allò de, com és el teu personatge? Ah no, no us ho diré. És un ésser que surt, fa un discurs i et suggereix unes coses que tu les agafes o no. Pot ser naïf, pot ser perversa, tot d'adjectius. Però a mi això de definir el personatge sempre em fa una mica de por. Perquè jo, encara que sigui un drama, tinc la idea constant que estic jugant i que l'espectador ho ha de reconèixer.

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- **I esteu tenint públic de tota mena, per cert...**

ANNA LIZARAN.- Hi ha una cosa que, si continuo en aquesta feina, sigui d'actriu, de regidora o del que sigui, voldria fer, i és conquistar la gent jove per al teatre. No hi ha res que faci més il·lusió

que la sala plena de gent jove. Els espectadors del futur s'han de conquistar ara. Quan vam inaugurar el Lliure, la mitjana potser era de gent de 30 a 40 anys, que ja estava bé, però ja han passat 30 anys...

EMMA VILARASAU.- Jo tinc una anècdota molt curiosa amb això de la gent jove, quan vaig anar a veure una obra de Shakespeare que el director havia estripat molt. Estava asseguda al costat de tres nois de 18 o 19 anys. En Jordi [Bosch] se'n va anar a la mitja part, molt ofès. I aquells nois em van preguntar: "que no li ha agradat, que se n'ha anat?" I jo els vaig dir: "no gaire, és que així el text és difícil de seguir, i a ell el que li agrada de Shakespeare és el text". I ells van dir: "és veritat que el text no se segueix, però hòstia, és fort, quina canya!" I vaig pensar, és clar, la gent jove, quan hi ha rebombori, les paraules... Però a partir de certa edat, el que vols és disfrutar de la paraula, almenys jo, que m'he dedicat a aquest ofici perquè m'agrada la paraula, i fer-la viva...

ANNA LIZARAN.- Oh, Emma, que bé que t'ha quedat això!

EMMA VILARASAU.- És que és veritat! Quan vaig fer *La infanticida*, un text en vers, preciós, pensava: quin gust dir aquestes paraules, aquest text, tenir-lo a la boca, fer-li agafar forma. Com en aquesta, que la gent riu dels jocs de paraules que fa Mamet, de les seves idees i paradoxes, de com arriba a estar de boja el personatge de l'Anna, com comença una frase i quan l'acaba on ha anat a parar. Aquestes coses intel·ligents del text a mi m'agraden. Ai, ara quedo molt tieta i antiga...

ANNA LIZARAN.- El director ha d'anar cap

al que té ganes de dir, però... Per exemple, a mi la *Santa Joana* del Rigola em va agradar, però no vaig veure ni per un moment la Joana... Algun moment, com que conec l'actriu, la sentia, la veia per allà en un racó... Podria haver estat un altre títol. Trobes a faltar el discurs original de l'autor, de l'obra. L'espectacle estava molt bé, però no pots deixar de preguntar-te, on és la Joana?

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- Potser és la manera de tornar a donar vida al contingut social i reivindicatiu que pretenia Brecht, mentre que fet en la seva integritat seria una pallissa monumental. Relacionar aquella denúncia amb les multinacionals d'ara...

EMMA VILARASAU.- No sé, aquest és un debat que tinc amb mi mateixa, però penses: cal ser tan explícit en el teatre? El teatre no és més aviat un lloc per suggerir? Per exemple, cal que dos follin en escena? I la imaginació? Per això ja hi ha el cinema. És que, a més, per molt que els despullis, no t'ho creuràs mai que estan follant, ni que li fiqui dins, no és veritat, no m'ho crec. Tracta'm d'intel·ligent, no cal que m'ho ensenyis tot, ni que siguis tan explícit... Igual m'equivoco, perquè veig que tots els directors ho fan...

ANNA LIZARAN.- Jo tinc moltes ganes de dirigir algun dia, potser ho faré... Jo he defensat sempre que no vull reivindicar massa coses a través del teatre, jo vull suggerir. Perquè és la meva forma de ser, tampoc tinc cap compromís amb un partit concret. La meva forma de viure, de triar els textos, de ser feliç actuant amb els que m'estimo és suggerir, suggerir... no reivindicar.

EMMA VILARASAU.- Aquest estiu, quan vaig veure *Els deu manaments*, em va encantar. Allà no m'atacaven ni m'ho ensenyaven tot, no hi havia res explícit, havies de tenir molta imaginació, perquè et suggerien moltes coses, i coses molt boges. El vaig trobar un espectacle deliciós, molt intel·ligent, i es fotien el públic a la butxaca. Hi havia molt de teatre. Jo quan dic que no m'agrada que sigui tan explícit vull dir això, que sigui intel·ligent i m'ho deixi ser a mi.

GUILLEM-JORDI GRAELLS.- Per captar nous públics, que estan bombardejats amb una determinada estètica, potser s'han d'utilitzar unes armes semblants per captar-los. Potser així se'ls treu la idea que el teatre és una cosa avorrida, i acaben tornant.

EMMA VILARASAU.- Ara hi ha tanta competició de mitjans i els altres mitjans són tan realistes i utilitzen de tot, que el teatre hi vol competir i penso que no, que no s'ha d'allunyar més de l'essència del que és, que al cap i a la fi és un espai, un senyor i unes paraules que ha de dir. I és clar, això de farcir-ho o disfressar-ho molt... no sé, són gustos.

ANNA LIZARAN.- No es tracta d'enganyar, és donar-hi un punt de màgia. Que l'espectador estigui tranquil, sabent que està jugant amb tu. És molt difícil, tot això. Hi ha espectacles que tot és paraula, paraula, paraula... i t'hi adorms. Molt respecte a la paraula, però tampoc no em mou el cor. O sigui que és difícil trobar el punt entre el respecte a la paraula i que sigui atractiu. Hi ha una anècdota meravellosa d'una actriu que feia *Lady Macbeth* i s'havia de treure la sang de les mans, però no se les eixugava de manera realista,

semblava que es treia teranyines. Aquestes idees són la màgia...

EMMA VILARASAU.- Sí, perquè a l'espectador el sorprèn i el transporta...

ANNA LIZARAN.- És en aquest sentit que parlo de màgia. Si l'actor o l'actriu va ben preparat, té molt clar el que vol i aporta moltes coses. És quan el director...

EMMA VILARASAU.- És que quan et sents un titella en mans d'un director, l'al·licient...

ANNA LIZARAN.- És nul.

EMMA VILARASAU.- Però no per una qüestió de protagonisme, sinó perquè també, cada vegada més, el teatre és una qüestió d'equip, el fem entre tots. Allò del director que mana, o bé és un geni, i aleshores tots li diem sí senyor, o bé cadascú hi pot dir la seva. Trobes un director d'aquests que sembla que ho té tot tan clar, faràs això i allò, i a més entraràs en escena mitja hora abans que el públic i aniràs corrent... i dius, home, deixa-m'ho discutir, digue'm el perquè almenys...

ANNA LIZARAN.- Sovint posar-hi tantes coses per part del director no és una estratègia per captar ningú, sinó sim-

plement el que senten ells, el seu món. Jo veig menys bluf en alguns directors que en altres. N'hi ha que ja es veu que fan les coses per *épater le bourgeois*.

EMMA VILARASAU.- De sobte, en un espectacle, vinga sang! No impressiona gens, això! Els personatges poden ser més cruels amb el que diuen que no tallant un braç, com a espectador saps que no li han tallat, que hi ha una bossa de sang falsa. A mi la violència en escena m'atabala, perquè penso en els actors: ara no l'ha agafat bé aquesta noia, demà li sortirà un blau. Em fa patir, no la situació, sinó els actors...

ANNA LIZARAN.- És clar, hi ha una mica de deformació professional. A mi poques vegades una obra m'enganxa tant que no vegi la trampa. Però quan m'agafa, sóc la millor espectadora, m'ho crec tot. Però la màgia del teatre... En Lecoq sempre ens deia que el teatre no és com la vida i que no ha d'imitar-la, que s'ha de donar una pàtina de màgia, crear una mentida creïble i farcir-ho amb alguna cosa, i sempre que l'espectador sàpiga que està jugant. ■

Aquesta conversa va tenir lloc al Teatre Lliure la tarda de l'1 d'octubre de 2005.